

ІВАНИЦЬКА М. Л.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ПРОДУКТ ПЕРЕКЛАДУ

(на матеріалі роману Б. Леберта “Крейзі”)

У статті досліджується вплив мовної особистості перекладача на відтворення оригіналу на матеріалі перекладу роману Беняміна Леберта “Крейзі”, виконаного Софією Онуфрив. Аналіз перекладацьких рішень дозволив виокремити риси мовної особистості перекладача, які найбільш суттєво впливають на підходи до перекладу. Це умови формування мовної особистості, а також мотиви та соціальні й психологічні установки, які взаємопов’язані із мовленнєвою поведінкою перекладача і визначають стратегію перекладу, якої притримується певний перекладач і яка проявляється в його індивідуальному стилі.

Ключові слова: художній переклад, мовна особистість перекладача, стратегії перекладу, перекладацькі рішення, стилістичні трансформації, індивідуальний стиль.

В статье анализируется влияние языковой личности переводчика на воспроизведение оригинала на материале перевода романа Б. Леберта “Крейзи”, выполненного С. Онуфрив. Анализ переводческих решений позволил выделить черты языковой личности переводчика, которые существенно влияют на подходы к переводу. Это условия формирования языковой личности, а также мотивы и социальные/психологические установки, взаимосвязанные с речевым поведением переводчика и определяющие стратегию перевода, которой придерживается переводчик и которая проявляется в его индивидуальном стиле.

Ключевые слова: художественный перевод, языковая личность переводчика, стратегии перевода, переводческие решения, стилистические трансформации, индивидуальный стиль.

Sophia Onufriv’s translation of “Crazy” by B. Lebert into Ukrainian language was studied to identify influencing drivers behind translation strategies and approaches. Analysis of translator’s individual solutions enabled to determine the features of translator’s personality with the strongest influence on translation approaches. Those are the conditions for shaping a linguistic personality and the corresponding social and psychological emotions interrelated with translator’s speech activity. They also define a translation strategy applied by a certain translator, which is reflected in his or her individual style.

Keywords: literary translation, translator’s personality, translation strategies and approaches, translator’s individual solution, intentionality, stylistic transformations, individual style.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика спрямована на вивчення антропологічного, особистісного аспекту мовлення. У центрі уваги філологічних студій опиняються не парадигматичні мовні явища, а саме творення індивідом текстових структур. Поступово і перекладознавство зміщує акценти від вивчення певних особливостей перекладів до розгляду чинників, що впливають на процес перекладання та особу перекладача, яка є стрижневим елементом при “перестворенні” тексту. У цьому контексті нас цікавить такий компонент індивідуальності перекладача, як “мовна особистість”. Комплексне вивчення впливу мовної особистості

перекладача на відтворення оригіналу дозволить зробити новий крок у перекладознавчих дослідженнях як у теоретичному, так і в практичному плані, даючи перекладачам-початківцям та викладачам перекладу матеріал для осмислення і вдосконалення.

Актуальність дослідження мовної особистості перекладача визначається, таким чином, антропоцентричним підходом до аналізу процесу перекладу, а також відсутністю комплексного вивчення феномену “мовної особистості перекладача” у вітчизняному перекладознавстві.

Аналіз останніх наукових досліджень. Поняття мовної особистості ввели у наукову терміносистему В. Виноградов [1], Г. Богін [2] та Ю. Караулов [3], на основі чітких міркувань сформувалася лінгвоперсонологія, котра займається яскравими мовними особистостями письменників та політиків, а останнім часом – і персонажів художньої літератури. Як приклад можна назвати дисертаційне дослідження І. Морякіної “Мовна особистість у художній прозі Дж. Голсуорсі: лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти” [4]. Проте слід зазначити, що мовна особистість перекладача лише починає ставати предметом наукових досліджень. Так, Л. Долбунова розглядає мовну особистість перекладача з точки зору міжкультурної комунікації [5], А. Бушев наголошує на розширенні обов’язкових компетенцій полікультурної мовної особистості сучасного професійного перекладача [6], С. Серебрякова висловлює думку про можливість формування мовної особистості майбутнього перекладача завдяки активізації його лінгвокогнітивного потенціалу у вищому навчальному закладі [7]. Більшість сучасних досліджень мовної особистості перекладача активно проводяться в Росії, відповідно, детально вивчається російська мовна особистість, напр., О. Шевченко присвячує дисертаційне дослідження мовній особистості перекладача Б. Заходера [8]. На жаль, феномен мовної особистості перекладача художньої літератури, її формування та розвиток, її складові в українському перекладознавстві ще комплексно не досліджувалися.

В Україні поняття мовної особистості перекладача розглядалося Л. Засекіною під кутом зору психолінгвістики [9], Т. Бідною – з точки зору відтворення перекладачем тропеїчних засобів оригіналу [10], О. Кравцова висвітлює мовленнєві прояви особистості перекладача у тексті перекладу [11]. Лише невелика частина праць виходить за межі вузьких питань передачі певних авторських засобів чи міркувань щодо національної ідентичності перекладача. Так, Л. Кушніна досліджує мовну особистість

перекладача у світлі концепції перекладознавчого простору [12], а О. Мазур аналізує творчу особистість у світлі теорії контекстів [13]. А. Науменко, розмірковуючи про індивідуальний стиль перекладача, має на увазі значно ширший об'єм цього поняття, ніж традиційне розуміння стилю; вчений аналізує філософський, індивідуальний та професійний компоненти стилю перекладача, вказуючи на індивідуальне сприйняття та інтерпретацію оригіналу перекладачем залежно від національної, соціальної, історичної, психологічної, виховної, освітньої, досвідної, вікової та іншої іпостасі, а також від особистих звичок, “лінгвістичних пристрастей” на всіх мовних рівнях. Перекладознавець висловлює думку, що усі ці фактори неминуче руйнують стилістику оригіналу, перетворюючи його на новий твір з аналогічним сюжетом [14].

Мета нашої розвідки – дослідити вплив мовної особистості перекладача на можливості адекватного відтворення оригіналу, визначивши при цьому характер “прирощень” перекладу. Останній термін запропонувала Л. Кушніна, яка вважає що будь-який якісний переклад характеризується “прирощенням” змісту, яке з’являється внаслідок творчих потенцій картини світу перекладача, і саме в цьому полягає синергетичний ефект процесу перекладу [12:74].

Предметом дослідження є мовна особистість української перекладачки Софії Онуфрів, **об’єктом** вивчення – характер природжень змісту та форми у її перекладах. **Матеріалом** для дослідження слугував роман молодого німецького письменника Беньяміна Леберта “Крейзі” та його переклад українською мовою, виконаний С. Онуфрів.

Наукова новизна розвідки визначається такими моментами: українське перекладознавство робить лише перші кроки у дослідженні мовної особистості перекладача, а тому комплексні дослідження цього феномену ще не проводилися; перекладачі сучасності ще не ставали об’єктом наукового аналізу; сучасні українські переклади з німецької потребують перекладознавчого аналізу та осмислення.

У ході аналізу оригіналу та перекладу роману вдалося встановити цілу низку своєрідних моментів, характерних для творчої манери перекладачки, котрі є певними відхиленнями чи природженнями щодо текстів оригіналу і можуть бути використаними для характеристики мовної особистості перекладача. Цікаво, що такі відхилення та природження із певною частотністю проявляються лише щодо певних лексичних елементів чи мовленнєвих структур. Розгляньмо найтипівіші

перекладацькі рішення щодо відтворення оригіналу та спробуємо пов'язати їх із категорією мовної особистості.

Стиль роману “Крейзі” характеризується широким вживанням молодіжного сленгу, розмовної та ненормативної, грубої лексики. В українській літературній традиції нелітературна лексика лише нещодавно почала активно використовуватися і в художній літературі, це пов'язано в першу чергу із іменами молодого покоління авторів, таких як Ірена Карпа чи Любоко Дереш. Німецька література впустила до себе грубу та вульгарну лексику на кілька десятиліть раніше, тому вульгаризми сприймаються німецьким реципієнтом набагато спокійніше, ніж українським. Це ставить перед перекладачем досить складне завдання – не спотворити стиль оригіналу, залишившись у полі молодіжного жаргону та не викликати внутрішній спротив не настільки відкритого до грубого мовлення українського читача. Окрім того, безперечним фактом є те, що молодіжний сленг в Україні переповнений російськими жаргонізмами та суржилом, які не можуть виконувати функцію повних еквівалентів при перекладі українською мовою, тому що несуть додатковий територіально-соціальний колорит одомашнення. Відзначимо, що перекладачка чудово справилася із цим складним завданням, підібравши для відтворення сленгу елементи розмовної лексики молодіжної аудиторії, напр.:

<i>Mit seinem blöden Gequassel übers Leben. S. 135</i>	<i>Його дурнуватою триндінню про життя. С. 136</i>
<i>Seit zwei Jahren mache ich schon sämtlichen Scheiß mit. S. 99</i>	<i>Вже два роки я беру участь у всіх ваших прибацаних акціях. С. 98</i>
<i>Janosch grinst. S. 95</i>	<i>Янош шкіриться. С. 94</i>
<i>Mein Gott, ist das alles mies. S. 92</i>	<i>Боже мій, який смурняк. С. 92</i>

Цікавим нам видався той факт, що навіть у тих випадках, коли автор оригіналу вживає нейтральну лексему, перекладачка вдається до стилістичних трансформацій, знаходячи більш експресивну лексему (частіше) нищого реєстру, напр.:

<i>Das Kopfkissen und die Bettdecke sind zerwühlt. S. 86</i>	<i>На ліжку бардак. С. 86</i>
<i>Und manche einfach nur, um hier zu sein. S. 151</i>	<i>А треті просто тусуються. С. 151</i>
<i>Zorniges Gesicht. S. 111</i>	<i>Розлючена міна. С. 111</i>
<i>Sie würde mir eine Ohrfeige geben. Lernen. S. 123</i>	<i>Вона дасть мені в пику. С. 119</i>
	<i>Зубрять. С. 124</i>

<i>Der Rest (von Schülern) wird fallengelassen. S. 123</i>	<i>На інших просто забивають. С. 124</i>
<i>Ein alter Opa. S. 128</i>	<i>Старий пердун. С. 128</i>
<i>Die Jungen. S. 139</i>	<i>Пацани. С. 139</i>
<i>Ein schönes Buch. S. 141</i>	<i>Класна книжка. С. 141</i>
<i>sterben S. 91</i>	<i>здохнути С. 90</i>
<i>meine Eltern streiten sich. S. 123</i>	<i>мої батьки гризуться. С. 124</i>
<i>In Bayern ist das besonders schlimm. S. 123</i>	<i>В Баварії ситуація особливо херова. С. 124</i>
<i>ist angeschrieben S. 86</i>	<i>нашкрябаний С. 85</i>
<i>quatschen S. 87</i>	<i>потрнділи 87</i>
<i>Wir sollten mal zusammen ins Kino gehen S. 156</i>	<i>Давайте підемо разом до кіна. С. 156</i>
<i>Gutes Essen S. 165</i>	<i>Добре їдло. С. 165</i>

Бачимо, що такі перекладацькі рішення посилюють емоційність твору, подекуди додають негативну оцінку чи знижують стиль. Можемо констатувати, що таких перекладацьких прирощень коннотацій набагато більше, ніж втрат емоційності через відсутність у мові-реципієнті лексеми молодіжного сленгу, тому навряд чи їх можна пояснити бажанням компенсації. Очевидно, причину такої стратегії варто шукати не на вербально-семантичному чи когнітивному рівні мовної особистості перекладача (рівні мовної особистості подаються за Карауловим [3:42]), а на прагматичному рівні, котрий включає у себе цілі, мотиви та установки конкретної особистості.

Припустимо, що серед мотивів С. Онуфрив була першочергова орієнтація на молодого українського читача, підлітка, котрий повинен побачити і відчути у книзі реального однолітка (авторові роману “Крейзі” – лише 16 років) з його способом мислення та манерою говорити. Зацікавити цього читача не просто, тому стиль перекладу повинен бути “своїм”. Зазначимо, що взятися за переклад такого твору зважиться не кожен перекладач, оскільки сучасне молодіжне мовлення не є “своїм” для перекладачів старшого покоління, котрі, навіть маючи неабиякий досвід художнього перекладу та літературний хист, тяжіють до традиційного для української культури художнього мовлення із яскравою образністю та лірично-метафоричною картиною світу. С. Онуфрив – відносно молода перекладачка, котра почала свою діяльність із перекладів Ю. Андруховича німецькою та продовжила перекладами із німецької авторів-сучасників.

Два інші перекладені нею твори молодіжної тематики належать перу одного з найвідоміших письменників сучасної Німеччини Томаса Бруссіга “Сонячна алея” та “Чому футбол, або як хлопці стають чоловіками”. Отже, вже сам вибір творів для перекладу свідчить про близькість цієї тематики для перекладачки, її відкритість до використання широких пластів стилістично маркованих одиниць, її неупереджене ставлення до можливості використання у художньому творі жаргонізмів та грубої лексики задля відтворення стилю першотвору, її впевненість у розумінні молодого покоління. Але установку перекладачки на посилення емоційності та розширення функціонального поля конотативності завдяки збільшенню кількості стилістично маркованих одиниць та інколи – зниження реєстру розмовно-побутової лексики до жаргонної можна розглядати як спробу “корекції” (термін Т. Гаврилів) тексту на інший культурний та ширший соціальний універсум. Разом з тим помічаємо, що саме молоді перекладачі стають “деконструкторами табу” у своїй, цільовій культурі, перетиначами меж заборонених зон [15]. Можливо, додаванням експресивності перекладачка воліла забезпечити своєму перекладові незаперечну рецепцію українською молодіжною аудиторією як тексту у “своєму” стилі. Чи справджується це припущення щодо інших елементів оригіналу?

Так. Якщо перекладачка користується лексичним розгортанням чи додаванням, то в основному з метою посилення експресії та – досить часто – введення оцінки, що наповнює переклад більшою суб’єктивністю, аніж ми це можемо прослідкувати в оригіналі. Порівнюючи український та німецький менталітет, дослідники вказують на такі специфічні риси української ментальності, як підвищена емоційність, чутливість, ліризм [16:4], більшу суб’єктивність, поряд із сухішими німцями, схильними до ідеалізму та об’єктивізації. За цими архетипами своєї читацької аудиторії йде і перекладачка:

<i>Mein lieber Mann – konnte die küssen. S. 106</i>	<i>То був несамовитий кайф – як вона цілувалася. С. 106</i>
<i>Er sei sogar in zwei unterschiedenen Socken in die Schule gekommen. S. 105</i>	<i>Навіть примудрився прийти до школи у двох різних шкарпетках. С. 105</i>
<i>Für einen Sechzehnjährigen ist das ziemlich hart. S. 123</i>	<i>Для шістнадцятирічного підлітка це дуже важке випробування. С. 123</i>

<i>Er grinst ein großes, breites Grinsen</i> S. 126	Його губи розтягуються у глузливій, нищівній посмішці.
<i>Hamsterbacken</i> S. 138	Ненажерлива пащека. С. 138

Диференційною ознакою сучасного молодіжного мовлення є активне вживання англо-американізмів як у вигляді запозичень, так і для називання об'єктів реальності, як от фільмів, написів, книг тощо. Такі елементи зустрічаємо в оригіналі без будь-якої адаптації чи пояснення: очевидно, для німецької молоді прості назви та фрази не складають труднощів у розумінні. Як поводить ся перекладачка з такими елементами?

- запозичення, що увійшли до узусу німецької мови, вона перекладає розмовними лексемами:

“ <i>Ist München wirklich cool?</i> ” ... “ <i>München ist cool</i> ”. S. 97	“А Мюнхен – дійсно круте місто?” – “Мюнхен – крутий” С. 96
---	---

- назви та фрази із пісень чи написи іноді залишає без змін і, таким чином, вона очужує текст (оскільки не всі україномовні читачі володіють достатніми знаннями англійської), все ж таки зберігаючи при цьому колорит (американізованого) молодіжного сленгу:

Sie nennen es <i>Silentiim</i> . S. 85	це називається <i>Silentium</i> . С. 84
... ist folgender Satz angeschrieben: <i>Is this the way life's mean to be?</i> S. 86	нашкрябаний напис: <i>Is this the way lifes mean to be?</i> С. 86
Stephen King, <i>Misery</i>	Стівен Кінг <i>Misery</i>
Hat jemand von euch <i>Pulp Fiction</i> gesehen? S. 155 <i>Braveheart</i> , der ist gut. S. 155	Хто бачив <i>Pulp Fiction</i> ? С. 155 <i>Braveheart</i> – просто супер. С. 155
Ein weißes <i>Simply Red</i> -T-Shirt S. 159	Біла майка з написом <i>Simply Red</i> С. 159
<i>Its allright</i> von <i>Supertramp</i> erklingt S. 159	Звучить <i>Its allright</i> групи <i>Supertramp</i> С. 159

Але іноді чуже перекладається:

Fantasy-Film <i>Dragonheart</i> S. 86 <i>Dragonheart-Decke</i> S. 88	з фільму-фентезі “Серце дракона” С. 86 ковдра “Серце Дракона” С. 88
Buch <i>Seelenfeuer</i> S. 86	читали “душевний вогонь” С. 86
Bleistift ... <i>Built your own future</i> ist darauf zu lesen. S. 126	На ньому написано: збудуй своє власне майбутнє С. 126
Hast du noch nie <i>Independence Day</i> gesehen? S. 133	Ти що, не бачив фільм “День незалежності”? С. 133

Таким чином, бачимо, що перекладачка балансує між різними стратегіями, орієнтуючись на власне відчуття меж іншомовної компетенції цільової аудиторії. Тут можна говорити про когнітивний рівень мовної особистості перекладача, який відображає власні знання про його світ та судження щодо знань реципієнта перекладу. Цікавий випадок стилізації, відсутньої в оригіналі, підтверджує, очевидно, припущення про те, що перекладачка намагається віднайти ті елементи реального молодіжного мовлення, які поєднують німецькомовного та україномовного реципієнтів і відтворюють прагматику оригіналу в перекладі, забезпечивши адекватність останнього, всупереч нееквівалентності елементів лексико-стилістичного рівня:

<i>“Weil wir die Besten sind” antwortet Troy. S. 94</i>	<i>“Бо ми the best”, – відповідає Трой. С. 93</i>
---	---

На відміну від вище наведеної стилізації, перекладачка одомашнює деякі явища, використовуючи місцеві явища-реалії:

<i>Rechtsradikale. S. 103</i>	<i>Бритоголові. С. 102</i>
<i>Er lebt in den USA. Ist ausgesiedelt oder so. S. 127</i>	<i>Він живе в Штатах. Виїхав на ПМЖ. С. 127</i>
<i>Meidet den Kontakt mit Beamten! S. 129</i>	<i>Уникайте людей в уніформі. С. 130</i>

Дивним видається, що німецька система оцінювання, де двійка – хороша оцінка, а шістка – найгірша, не пояснюються перекладачкою навіть натяком, український читач мусить здогадатися про це за контекстом.

Як бачимо, єдиного підходу у поводженні з чужим С. Онуфрив не випрацювала, що можна прослідкувати навіть на передачі назви роману “Крейзі”:

<i>Etwas Verrücktes tun. Etwas, das zuvor niemand getan hat. Etwas, was crazy ist. “Crazy?” Frage ich “Crazy”, antwortet er. S. 93 Dazu sei er zu crazy, meint Florian. S. 95 Die Welt ist crazy. S. 156 Helden. Crazy. S. 165</i>	<i>Зробити щось божевільне. Щось, чого ще ніхто не робив. Щось крейзі. “Крейзі?” – питаю я. “Крейзі”, – відповідає він. Бо він достатньо крейзанутий і так далі: крейзануті, -те, -тий Світ – крейзанутий. С. 156 Герої. Божевільні. С. 165</i>
--	---

Проаналізуємо фразеологізми, котрі разом із молодіжною лексикою належать до домінант авторського стилю. В основному, перекладачка намагається відтворити фразеологізм – фразеологізмом, лише іноді трапляється передача ідіоми вільним словосполучення, тобто нефразеологічний переклад.

<i>Troy weiß ein Lied davon zu singen. S. 92</i>	<i>Трой вміє створити відповідний настрій. С. 92</i>
<i>Führt einen alten Mann nicht hinters Licht. S. 107</i>	<i>Не обдурюйте старого чоловіка. С. 107</i>
<i>Ich sehe schwarz für euch. S. 111</i> <i>Er sagt, er sehe für meine Zukunft schwarz. S. 123</i>	<i>Ваші перспективи невтішні С. 111</i> <i>Він каже, що мої перспективи невтішні. С. 123</i>

Набагато частіше трапляються випадки, коли перекладач вводить фразеологізм чи стійке порівняння при нейтральній лексемі оригіналу, напр.

<i>Seine Augen sind ganz klein. S. 96</i>	<i>Очі у нього як дві щілинки. С. 95</i>
<i>Ich bin frustriert. S. 126</i>	<i>Я геть упав духом. С. 126</i>
<i>Hier ist es einfach zu eng. S. 155</i>	<i>Ми тут як оселедці в банці. С. 155</i>
<i>dann platzt man. S. 91</i>	<i>тоді доходиш до ручки. С. 90</i>
<i>So etwas Ähnliches. S. 135</i>	<i>Щось із твоєї опери. С. 135</i>
<i>Aber hallo. S. 121</i>	<i>На жабу в кедах. С. 121</i>

У 35–40 % випадків перекладачка знаходить фразеологізм зі зміною образу чи зниженням регістру:

<i>Dieser Junge ist wirklich nie mit Gold beschenkt worden. S. 92</i>	<i>Йому ніколи не спадала з неба манна небесна. С. 92</i>
<i>Der schweigsame Troy ist über seinen Schatten gesprungen. S. 94</i>	<i>Мовчазний Трой скочив вище своєї голови. С. 93</i>
<i>In München soll es Schweinebraten in Hülle und Fülle geben. S. 96–97</i>	<i>В Мюнхені на кожному кроці продають свинячу відбивну. С. 96</i>
<i>Darauf kannst du Gift nehmen. S. 97</i>	<i>Мур – бетон. С. 96</i>
<i>Das genügt, um seinen Senf dazuzugeben. S. 108</i>	<i>Цього досить, щоб мати право вставити своїх п'ять копійок. С. 108</i>

У результаті аналізу можна відмітити яскраву особливість стратегії перекладачки – урізноманітнення, тобто відтворення ідентичних елементів оригіналу цілим арсеналом синонімів, напр.:

<p>“Laß uns fliehen”, sagt er. “Einfach abhauen”. S. 92 Ich will nicht abhauen. S. 93 “Ihr wollt abhauen?” fragt Janosch begeistert. S. 95 Er wollte schon immer mal abhauen. S. 95 Ihr haut ab. S. 107</p>	<p>“Давай втечемо”, – каже він. – Просто чухнемо. С. 92 Я не хочу втікати. С. 92 “Ви хочете злиняти?” – питає у захваті Янош. С. 94 Він завжди хотів злиняти. С. 94 Ви втекли. С. 108</p>
<p>Ich glaube, das ist alles Mist. S. 99 Das ist alles Mist. S. 103</p>	<p>Думаю, це все фігня. С. 99 Це все повна лажа. С. 102</p>
<p>Egal 104 Egal 104, scheißegal 143</p>	<p>Паралельно. С. 103 По барабану. С. 103, С. 143</p>
<p>die Weiber so auf ... stehen S.24 Weiber stehen auf Blonde S. 24 dass die Weiber auf so Fette wie mich stehen würden S. 24 Mädchen stehen auf Literaten S. 119 Sie sollten ... auf ... stehen. Darauf stehen die Weiber 120</p>	<p>... від яких баби дуріють. С. 24 баби тащать від ... С. 24 що бабі може сподобатися такий грубас, як я. С. 24 Дівчата балдіють від письменників. С. 119 Хай краще вони пропадають за такими. С. 69 Жінки це люблять. С. 120</p>
<p>Penner 126, 151</p>	<p>Мудак. С. 126 бомж С. 151</p>
<p>Schulaufgaben miserabel S. 88 Brötchen schmecken miserabel S. 85</p>	<p>нікчемні С. 87 смакують жахливо С. 85</p>
<p>Oder zum Schimpfen. Janosch brauch immer jemanden zum Schimpfen S. 89</p>	<p>щоб було кого сварити. Яношу постійно треба когось, кого він може ляяти. С. 89</p>

На нашу думку, синтаксичні трансформації пов’язані також певним чином із когнітивним та прагматичним рівнями мовної особистості перекладача. С.Онуфрив в основному дотримується стилю автора, що стосується синтаксичних конструкцій. Але іноді короткий, навіть рваний авторський ритм, що створюється за рахунок коротких простих, часто еліптичних речень, перекладачка заміняє розлогішим ритмом, сполучаючи короткі речення в одне складнопідрядне:

<p>Sie bewegt Arme und Beine. Im Scheinwerferlich der Autos glänzen</p>	<p>Вона рухає руками й ногами, що зблискують у світлі автомобільних</p>
---	---

<i>sie. S. 158</i>	<i>фар. С. 158</i>
<i>Mit Neonrahmen. Grün. S. 158</i>	<i>У неоновій рамі зеленого кольору. С. 158</i>
<i>Das Haar ist schwarz. Es geht bis zum Hals. S. 163</i>	<i>У неї чорне волосся до плечей С. 163</i>

Особливо такі зміни відчутні тоді, коли автор вдається до синтаксичних паралелізмів. Потрійні повтори коротких еліптичних речень є однією з домінант авторського стилю. В перекладі ці повтори не завжди зберігаються, причому якраз на їхньому місці можна прослідкувати тенденцію перекладачки до експлікації чи додавання.

<i>Weinend. In der Küche. Auf dem roten Küchenhocker. Vor dem Fenster. S. 92</i>	<i>Як вона плаче. В кухні. Сидячи на червоному дзиглику. Перед вікном. С. 91</i>
<i>Rote Laserstrahlen kreisen um die schmutzige Stadt. In der Mitte treffen sie sich. Bleiben kurz stehen. Dann kreisen sie weiter. Laufen aneinander vorbei. S. 123</i>	<i>Червоні лазерні промені описують кола над брудним містом. Перетинаються посередині. Зависають на мить і йдуть на наступне коло, вже не торкаючись один одного. С. 123</i>

Можна припустити, що саме мовленнєві установка особистості перекладача як оповідача змушують його підсвідомо користуватися при перекладі такими конструкціями, які він використовує при власній розповіді чи описі, йдучи вслід за стереотипами українського художнього мовлення з його схильністю до образності та поетичності. Ця теза потребує перевірки на ширшому матеріалі, але навіть у тексті цього роману ми спостерегли кілька випадків, коли перекладачка звертається до високого стилю, поетизуючи образ, чи вживаючи фразеологізм вищого регістру, ніж в оригіналі:

<i>Du solltest dir nicht in die Hose scheißen. S. 23</i>	<i>Не варто падати духом С. 23</i>
--	------------------------------------

Звичайно, іноді такі втрати маркерів авторського стилю зумовлені самою системою мови-реципієнта, парадигми якої можуть суттєво відрізнятися від мови оригіналу, напр.:

<i>wie kann man das Leben im Internat beschreiben? Als schwierig? Langweilig? Anstrengend? Einsam – fällt mit dazu ein. S. 85</i>	<i>Як можна описати життя в інтернаті? Важке? Нудне? Що забирає багато сили та енергії? Самотність – спадає мені на думку.</i>
---	---

Німецький дієприкметник *anstrengend* не має в українській мові сильного, семантично виразного прикметника-відповідника із диференційними ознаками “напруження”. Тому при його перекладі зазвичай використовують ситуативний аналог (порівн.: *Das sei ziemlich anstrengend* S. 92 – це дуже виснажує С. 91)

Те саме стосується інших активних дієприкметників, форма яких не дозволяє перекласти їх дієприкметниками чи прикметниками, тому доводиться втрачати або форму повтору, або образ, замінюючи дієприкметник аналогом. Можна спостерегти, що С.Онуфрив надає перевагу змістові:

<i>Schreiende Kinder. Zerbombte Städte. Verzweifelte Soldaten. S. 86</i>	<i>Діти, що плачуть. Розбомблені міста. Зневірені солдати. С. 85</i>
--	--

У таких випадках ми говоримо лише про відмінність вербально-семантичного рівня мовних особистостей автора та перекладача.

Відповідно до установки щодо переваги змісту над формою, С. Онуфрив нехтує формою єдиного вірша, передаючи лише зміст, що ми вважаємо серйозною втратою, особливо якщо взяти до уваги комунікативну ситуацію, де підлітки говорять про ліричні струни душі:

<i>Und so lang du das nicht hast: dieses Stirb und Werde Bist du nur ein trüber Gast auf der dunklen Erde. S. 127</i>	<i>І поки в тебе цього немає: цього вмири і будь Ти всього лиш похмурий гість на цій темній землі. С. 127</i>
---	---

Яскравим вираженням індивідуальності перекладача є також вживання діалектизмів, які не лише сигналізують про місце та умови формування мовної особистості, власне, формування вербального рівня особистості, але й про свідому установку перекладача та рефлексію власного мовлення як оригінального, багатого тощо. Так, С. Онуфрив, перекладачка львівської школи, активно вводить у текст перекладу галицизми: *Fahrrad* – ровер (С. 10), *herausbringen* – видусити (С. 23), *du bist wahnsinnig* – Ти звар’ював (С. 121), *Nun geht es also los* – Ну що, вйо (С. 129), *Onkel* – вуйко (С. 132), *Pausenbrot* – канапка (С. 139), падає дощ (С. 155), *Spinner* – вар’ят (С. 157), *Schuhe* – мешти (С. 163). Такі діалектизми відповідають, в основному, розмовному стилю роману, але створюють розмовний колорит і там, де інша комунікативна ситуація, напр., в офіційному стилі листа до директора школи такий діалектизм є недоречним.

Висновки. Таким чином, бачимо, що усі рівні мовної особистості перекладача – вербальний, когнітивний та прагматичний – проявляються у тексті його перекладу як маркери індивідуального стилю та суттєво впливають на адекватність відтворення оригіналу. Перспективи дослідження пов'язані із залученням до аналізу кількох перекладів одного перекладача задля порівняння перекладацьких рішень та визначення сутнісних елементів мовної особистості перекладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Виноградов В. В.* Избранные труды. О языке художественной прозы / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1980. – 362 с.
2. *Богин Г. И.* Модель языковой личности в её отношении к разновидностям текстов / И. Г. Богин. – 1984.
3. *Караулов Ю. Н.* Русская языковая личность и задачи её изучения / Ю. Н. Караулов // *Язык и личность*. – М., 1989.
4. *Морякіна І. А.* Мовна особистість у художній прозі Дж. Голсуорсі : лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти (на матеріалі романів форсайтівського циклу) : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / І. А. Морякіна. – К., 2005 – 20 с.
5. *Долбунова Л. А.* Тезаурус языковой личности переводчика в аспекте межкультурной коммуникации / Л. Долбунова // *Традиции и новаторство в гуманитарных исследованиях* : сб. науч. тр. посвящ. 50-летию ф-та иностр. яз. Мордовск. гос. ун-та им. Н. П. Огарева / отв. ред. и др. Ю. М. Трофимова. – Саранск : Изд-во Мордовск. ун-та, 2002. – С. 116–118.
6. *Бушев А. Б.* Русская языковая личность порофессионального переводчика : автореф. дис. на соискание учен. доктора филол. наук / А. Б. Бушев. – М., 2010. – 21 с.
7. *Серебрякова В. С.* Языковая личность переводчика как результат реализации лингвокогнитивного потенциала обучаемого / В. С. Серебрякова // *Вестник Ставропольск. гос. ун-та*. – Серия “Филологические науки”. – 2008. – № 58. – С. 25–30.
8. *Шевченко О. Н.* Языковая личность переводчика : на материале дискурса Б. В. Заходера : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / О. Н. Шевченко. – Волгоград, 2005. – 255 с.
9. *Засекіна Л.* Мовна особистість в сучасному соціальному просторі / Л. Засекіна // *Соціальна психологія*. – № 4 (48). – 2011.
10. *Бідна Т.* Прояви мовної особистості перекладача при відтворенні тропеїчних засобів / Тетяна Бідна // *Науковий вісник Херсонськ. держ. ун-ту*. – Серія “Лінгвістика”. – 2010. – Вип. 10. – С. 337–342.
11. *Кравцова О. А.* Мовленнєві прояви особистості перекладача у тексті перекладу / О. А. Кравцова // *Новітня філологія*. – № 14 (34) – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 143–147.
12. *Кушнина Л. В.* Языковая личность переводчика в свете концепции переводоведческого пространства / Л. В. Кушнина // *Вестник Пермск. ун-та*. – Серия “Росс. и зарубеж. Филология”. – 2010. – Вып. 6 (12). – С. 71–75.
13. *Мазур О. В.* Дослідження творчої особистості перекладача у світлі теорії контекстів / О. В. Мазур // *Науковий вісник Волинськ. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. – Серія “Філологічні науки”. – Вип. 6, ч. 2. – 2011. – С. 65–71.
14. *Науменко А. М.* Складові індивідуального стилю перекладача як чинник, руйнуючий оригінал / А. М. Науменко // *Наукові записки*. – Вип. 89 (1). – Серія “Філологічні науки” (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 25–31.
15. *Гаврилів Т.* Роздуми про переклад [Електронний ресурс] / Т. Гаврилів. – 15.08.2005. – Ч. 2. – Режим доступу : <http://www.kritiki.net/2003/09/15/rozdumi-pro-pereklad-chastina-2>
16. *Бурда-Лассен О. В.* Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 “Перекладознавство” / О. В. Бурда-Лассен ; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 20 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

17. *Lebert B.* Crazy. Roman / B. Lebert. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 1999. – 175 S.
2. *Леберт Б.* Крейзи. Роман / Б. Леберт ; [пер. з нім. Софії Онуфрив]. – Львів : Кальварія, 2008. – 175 с.